

Vecihi Tarihi (Sadeleştirilmiş ve kısaltılmış şekliyle)

Buğra Atsız

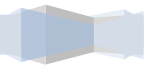
İstanbul, Post Kitap, 2016, 141 sayfa, ISBN, 978-605-83656-2-4

Betül KAHRİMAN*

Almanya Münih'te Türkoloji tahsil eden, bir süre Çanakkale Üniversitesi Siyasi Tarih ve Siyasi Fikirler Tarihi alanında dersler vermiş olup, Kanada'ya yerleştikten sonra emekli olan Dr. Buğra Atsız, 17.yy'da Vecihi Hasan Efendi'nin kaleme aldığı *Tarih*'ini sadeleştirip günümüz okuyucusunun istifadesine sunmuştur.

Eser, önsöz ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan dördüncü bölüm başlıklar hâlinde sadeleştirilmiş kısaltılmış metni içermektedir. Eserin önsözünde toplumun tarihi bilmediğinden ve

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, betulkahraman24@gmail.com

kültür seviyesinden yakınan Atsız, günlük konuşma haznesinin giderek düştüğü bir dönemde sözlük kullanmaya üşenildiğini, öğrenmek içinde fazladan gayret gösterilmediğini dile getirmiştir. Topluma yapılacak en büyük iyiliğin ise kendi tarihini anlayabileceği şekilde sade dilde sunmak olduğundan söz etmiş ve *Vecihi Tarihi*'ni seçmesine sebep olarak ise elinde metnin transkripsiyonunun bulunmasını göstermiştir. Eserin aslına sadık kalındığını fakat satır ve sayfa numaralarını dikkate almadığını belirtmiştir.

Önsöz bölümünden sonra *Vecihi ve Devri* başlıklı ilk bölümde, *Vecihi Tarihi*'nin IV. Murad'ın Bağdat Seferi ile başlayıp 1640 yılındaki ölümüne kadar yaşanan olaylar, Sultan İbrahim Devri'nin tamamı ve IV. Mehmed Dönemi'nin on iki yıllık kısmını kapsadığından bahsederek bu üç padişah devri sadrazamları ve önemli olaylarının kısa bir özeti verilmiştir.

Vecihi Hakkında adlı bölümde, *Vecihi*'nin verdiği bilgiler ışığında onun Kıırlı olduğunu ve oradan İstanbul'a geldiği bilgisini vermiş, *Vecihi*'den bahseden kaynaklar arasında farklılık bulunduğunu ve nereli olduğu ile ölüm tarihi hakkında kaynakların gösterdiği farklılıklara değinilmiş, yazarın *Vecihi*'nin mezarını bulma konusunda başarıya ulaşamadığı ve onun bir de divanı olduğundan bahsedilmiştir.

Vecihi Tarihi'nin El Yazması Nüshaları ve İtalyanca Tercümesi başlıklı üçüncü kısımda, *Tarih*'in nüshalarının buldukları katalog ve bunların özellikleri ile ilgili bilgi verilmiştir. *Vecihi*'nin eserinin aynı dönemde İtalyanca çevirisinin olmasından dolayı çok nadir görülen bir özelliğe sahip olduğu bilgisi verildikten sonra eseri tercüme eden Giacomo Tarsia'nın *Vecihi*'nin veremden öldüğünü belirtmesinden söz edilmiştir.

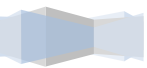
Sadeleştirilmiş Kısaltılmış Metin'in yer aldığı bölümde birçok alt başlık ile yaşanan olaylar anlatılmıştır. Bu bölümde Azak Kalesi'nin Kazaklar tarafından alınmasından, Bağdat kalesini almak üzere padişahın Üsküdar'dan çıkıp Doğu'ya hareket etmesinden, uğradığı menzillerden ve yaptığı azl ve tayinlerden söz edilmiştir. Mehdi iddiasıyla ortaya çıkan Ahmed isimli bir müridin şeyhini öldürüp etrafına adam toplaması ve devletin üzerine gönderdiği askerler ile savaşa tutuşup en sonunda yakalandığından, Hz. Mevlana'nın torunlarından olan Bekri Efendi'nin devlet işlerine karışmasından ötürü sürgün edilmesi ile halkın şikayetçi olduğu paşalar ile tütün içme yasağına uymayan bir takım kişilerin idam edildiğinden bahsedilmiştir. Yine Bağdat Seferi sırasında yakalanan esirler, gerçekleşen idamlar, sadaret mührü verilen Tayyar Mehmed Paşa'nın orduya katılması, Hindistan hükümdarının hediyeler ve muhabbetname göndermesi ile tayinler anlatılmıştır. Ardından Revan Hanı Kelb Ali Han ile Kenan Paşa'nın arasında gerçekleşen muharebenin Osmanlı'nın lehine sonuçlandığından söz edilmiştir. Bağdat'ın alınması için gece gündüz savaşılmasından, bu sırada Veziriazam'ın şehit düştüğünden yerine Kemankeş Mustafa Paşa'nın tayin edildiğinden ve kuşatmanın 40. Günü 25 Aralık 1638 senesinde Bağdat'ın geri alındığından bahsedilerek yağma yapıldığı, Kızılbaşların katledilerek Bağdat'tın temizlendiği, esir tutulan hanların Diyarbakır'a gönderildiği bilgisi verilmiştir. *Vecihi*

Efendi devamında, padişahın daha Bağdat'tan dönerken hasta olduğunu ve kısa bir süre sonra 9 Şubat'ta vefat edip yapılan törenden sonra babası Sultan Ahmed'in türbesine defnedildiğini, Sultan Murad'ın ölümünün ertesi günü ise Sultan İbrahim' in cülus ettiğini belirtmiştir. Şehzade Mehmed'in doğumu ile hanedanın devamının sağlandığı ve buna binaen halkın rahat bir nefes aldığı, şehirde üç gün boyunca şenlikler düzenlendiğinden söz edilmiştir. I. Mustafa'nın öldüğü haberi verilerek padişahın askerinin bir kısmının şehirde kalıp kendisinin İstanbul'a dönmeye karar vermesi ve İran ile yapılan anlaşmayı aktarmıştır.

Vecihi Efendi, 1642-1643 yılları olaylarını da anlatmıştır. Bu yıllarda mansıp için yaşanan isyan hareketleri ve tayinler hakkında bilgiler verilmiştir. Padişahın ruhi sıkıntıya düşmesi, tıbbi ilaçların fayda vermemesi yüzünden çarenin nefesi kuvvetli hocalarda arandığı Cinci lakabıyla tanınan Hüseyin adlı şahısın nefesinden rahatlaması sonucunda bu şahsa yapılan iltifatlardan, Bayram Paşa'nın vefatı ve yaptırmış olduğu hayratlar anlatılarak 1644 yılı olayları ele alınmıştır. Yine devamında Girit Seferi'nin başlaması Cinci Hoca'nın gözden düşmesi, şehzadelerin dünyaya gelmesi azeller ve tayinlerden bahsedilerek, Sultan'ın yanlış tutumları anlatılmış, artık devlet işlerini göremeyecek durumda olduğundan bahsedilerek, Sultan İbrahim'in tahttan indirilip hapsedildiği belirtmiştir. Yerine de oğlu IV. Mehmed'in geçirildiğinden, yaşı küçük olup muhtemel bir ihtilale mahal vermemek için de Sultan İbrahim'in boğdurtulduğundan söz etmiştir. Bundan sonra Cinci Hoca'nın öldürülüp mallarına el konulması, Anadolu'da yaşanan bazı olaylar ve çıkan sipahi ayaklanması ile yaşananlar anlatılmıştır.

Vecihi Efendi, 1649-50 yılında yaşanan bazı olaylar ile yapılan tayinleri anlatmaya devam etmiştir. Yine, Ocak Ağaları'nın zulmünden bıkan İstanbul ahalisinin ayaklanmasından, isyanın bastırılmasından, yapılan tayin ve sürgünlerden bahsedilmiştir. 1651-1655 yılları arası olayları özetlenerek Köprülü Mehmed Paşa'nın Veziriazamlık mevkiine getirildiği bilgisi verilmiştir. Yine bu bölümde donanmanın durumu, Bozca Ada ve Limni Kalesi'nin fethedilmesi ile Erdel hakimi Rakoçi'nin İstanbul'un emirlerine kulak asmaması sebebi ile düzenlenen ve Osmanlı'nın başarısı ile sonuçlanan Erdel Seferinden bahsedilmiştir. Devamında İmparatorluğu uğraştıran Anadolu'daki Celali İsyanı ve asilerin yok edilmesi, Çanakkale Boğazı'na yeni kaleler yapılması, Varad Kalesi'nin fethi ile 1660 yılında İstanbul'da çıkan, üç gün süren ve surları aşip şehirde büyük hasara sebep olan yangın anlatılmıştır. Kitabın sonlarına doğru ise uzun yıllar süren Girit Seferi'nin zaferle sonuçlanıp küffarın hezimete uğramasından, Kozakların durumu ile Lehler tarafından yenilgiye uğratılmasından bahsedilmiş, “ *Vecihi Târihi'nin Leiden nüshasının metni burada bitiyor*” şeklinde not düşülmüş, Vecihi Efendi'nin “ *Kalem incâ resîd ve ser beşikest.* ”* ifadesi ile metin son bulmuştur.

* Kalem buraya geldi ve ucu kırıldı.

Sonuç olarak, bir metnin latinize edilmiş hali elimizde olsa da eseri anlamak hiç kolay değildir. Bu yüzden Buğra Atsız'ın yaptığı iş çok zor ve birçok araştırmadan daha fazla emek isteyen bir çalışmadır, bu nedenle de takdire şayandır.

Akademik seviyede dil bilmeyen okuyucu kitlesi için eserin sadeleştirilmesi bizce yerinde olmuştur. Fakat okuyucu üzerinde eserin fazla kısaltılmış olduğu izlenimi yaratmaktadır. Ancak bu eserin orijinali ile ilgili bir mesele de olabilir. Eserin sadeleştirilmesi her ne kadar bazı kimseler tarafından eleştirilse de, günümüz şartları ele alındığında üniversitelerden Tarih alanından mezun olmuş kişiler bile bu eserleri okuyamaz, okusa da anlayamazken genç nesile tarih öğretmekte ne derece başarılı olunabileceği günümüze bakılarak çok rahat anlaşılabilir. Yazarın temennisi de bu tür yayınların popüler hale gelmesidir. Aksi takdirde Osmanlı Türkçesi'ne hâkim kişiler bu çalışmalara ağırlık vermezlerse “dizi ve filmler tarihimizi yanlış şekilde öğretiyorlar” şeklinde vahlanıp tuhlanmaktan öteye gidemeyeceğiz.

